

Zavoianu Dóra

Kül- és biztonságpolitikai kutatóintézetek Kelet-Közép-Európában¹

A Think Tanks and Civil Society Program és a Lauder Institute of the University of Pennsylvania közreműködésében 1989 óta jelenik meg a nemzetközi szakpolitikai kutatóintézetek értékelése arról, hogy milyen szerepet töltenek be a kormányzati és a civil szférában. Az értékelés eredményeként állítják össze a – 2008 óta online formátumban is elérhető – Global Go To Think Tank Indexet, amely a nemzeti és nemzetközi biztonsággal, globalizációval, nemzetközi gazdasággal stb. foglalkozó szakpolitikai kutatóintézeteket (úgynevezett think tankeket) gyűjti össze és rangsorolja. A Nemzet és Biztonság a következő hónapokban áttekintést ad számos, a védelmi szféra szempontjából releváns intézet munkájáról, hátteréről és a felhasználók számára ajánlott forrásairól, szolgáltatásairól. Egyfelől e források ismertetésével is segíthetjük olvasóink saját kutatásait, másfelől bízunk abban, hogy a pozitív nemzetközi gyakorlatok feltárása nagyban hozzájárulhat a hazai kutatóintézetek fejlődéséhez.

Cikkünk célja, hogy regionális fókusszal több kelet-közép-európai kül- és biztonságpolitikai kutatóintézetekről adjon áttekintést.

Kulcsszavak: külpolitika, biztonságpolitika, Közép-Európa, index, Magyarország

Zavoianu Dóra: Foreign and Security Policy Think Tanks in East Central Europe

The Global Go To Think Tank Index has been compiled by the Think Tanks and Civil Society Program in cooperation with the Lauder Institute of the University of Pennsylvania since 1989 and published online since 2008 as an international evaluation of the role of think tanks in governmental and non-governmental spheres. Think tanks dealing with various fields, including national and international security, globalization and international economy are included and ranked in the Index. Nemzet és Biztonság is to offer a review of several institutions that are relevant for the defence sphere in its 2017 issues, regarding their work portfolio, and background, as well as the resources and services they offer. On the one hand, these resources are deemed valuable for individual research, while on the other hand getting to know the best international practices also serves the development of Hungarian think tanks. The aim of the current article is to offer such review of a selection of East Central European foreign and security policy think tanks.

Keywords: foreign policy, security policy, Central Europe, index, Hungary

¹ A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosító számú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

Külügyi és Külgazdasági Intézet (KKI)

A Külügyi és Külgazdasági Intézet² (*Institute for Foreign Affairs and Trade*, továbbiakban – KKI) a Magyar Külügyi Intézet (MKI) jogutódjaként működött 2014 óta, majd önálló intézményként megszűnt, és 2017 januárjától a Demokrácia Központ Közalapítvány³ kutatóintézeteként működik tovább. Fő kutatási területét a magyar külpolitika és külgazdaság témái adják. Kutatási, elemzői tevékenységével a magyar külpolitika meghatározó szereplőit kívánja támogatni, ezenfelül kiemelt feladata a szélesebb nyilvánosság elérése is, aminek érdekében vitafórumokat, konferenciákat, szakmai kerekasztal-beszélgetéseket szervez magyar és angol nyelven. Az intézet számos nemzetközi kutatóhálózatnak, szakmai együttműködésnek tagja és résztvevője, közös kutatásaikkal és rendezvényeikkel egyrészt a partnerek szakpolitikai álláspontjait közvetíti a magyar döntéshozók, másrészt a magyar nemzeti álláspontot képviseli a partnerek számára.

Az intézet az MKI hagyományait követve elsősorban a közép-európai szakpolitikai think tankek körébe illeszkedik, amelyekkel rendszeresen vesz részt az *International Visegrad Fund* kutatási programjaiban. Ilyen, már lezárult projekt volt a *V4 és az arab Közel-Kelet: Kapcsolatok, érdekek és lehetőségek*, amely a két térség államai közötti kapcsolatot vizsgálta. A jelenleg futó projektek számos területet lefednek. A MENARA-projekt (*Middle East and North Africa Regional Architecture* – a Közel-Kelet és Észak-Afrika térségének regionális szerkezete) a Közel-Kelet regionális viszonyait, politikai rendjét befolyásoló trendeket, hatásokat vizsgálja. A 2016 áprilisától 2019 márciusáig tartó projekt során a szakértők politikai és stratégiai javaslatokat dolgoznak ki az Európai Unió döntéshozói számára. A Visegrádi négyek közötti szakértői együttműködés erősítése, a regionális biztonságpolitikai kutatások mélyítése érdekében alapították a Think Visegrad⁴-hálózatot, amelyben a szakértők stratégiai elemzéseket készítenek, majd szakpolitikai javaslatokat tesznek a V4-országok vezetőinek, az európai uniós elnökséget vezető országoknak és a Nemzetközi Visegrádi Alapnak. A platform éves ösztöndíjprogramokat is szervez, amelyek keretében az egyes intézetek kutatói más országokban tölthetnek el vendégkutatói időszakot, és a fogadó intézmény kutatóival együttműködve dolgoznak. Az intézet magyar egyetemi hallgatók számára gyakornoki programot is működtet.

A KKI kutatási eredményeit több platformon is publikálja: a *Külügyi Szemle* negyedévente megjelenő lektorált szakfolyóirat, amely tanulmányok, szakkikkek megjelentetésével a külpolitikai és külgazdasági diskurzus alakulását segítő szakmai és elméleti háttérrel hoz létre. Fontos céljának tekinti a magyar külpolitikai gondolkodás fő irányainak és az azok alakításáért felelős tényezőknél a bemutatását és értékelését. A *KKI Tanulmányok* és *KKI Elemzések* online időszaki kiadványok, amelyek a nemzetközi kapcsolatok, biztonságpolitika területén felmerülő aktuális problémák részletes bemutatására törekednek.

² A KKI honlapja: <http://kki.gov.hu>.

³ A Demokrácia Központ Közalapítványt 2005-ben alapította a magyar kormány, és jelenleg a Demokratikus Átalakulási Intézet (ICDT), a Tom Lantos Intézet, valamint a Külügyi és Külgazdasági Intézet ernyőszervezeteként működik.

⁴ Az alapító kutatóintézetek a következők: *Central European Policy Institute* (CEPI, ma a GLOBSE Policy Institute része), *Center for Eastern Studies* (OSW), *Institute for Foreign Affairs and Trade* (KKI), *EUROPEUM – Institute for European Policy*, *The Society of the Institute of East-Central Europe* (TIESW), *Institute of International Relations* (IIR), *Slovak Foreign Policy Association* (SFPA), *Center for Euro-Atlantic Integration and Democracy* (CEID).

2017-ben a Külügyi és Külgazdasági Intézet új időszaki kiadványt indított *KKI 4:1* címmel, amelyben különböző intézményektől négy szakértő válaszol röviden ugyanarra a kérdésre, aminek célja tudományos viták elindítása és a szakértők közötti párbeszéd elősegítése. A kiadványokon túl a világpolitikai folyamatok megértésének elősegítése céljából 2017-ben kéthetente jelentkező podcast csatornát is létrehozottak *Kilátás a hegyről* címmel, amelynek egyes adásaiban szakértők kötetlenül beszélgetnek aktuális kül- és biztonságpolitikai kérdésekről.

IRSEC Hub

A közép-európai szakpolitikai kutatóintézetek kiadványainak, rendezvényeinek és kezdeményezéseinek online platformjaként 2014 óta működik az *International Relations and Security Affairs Resource Hub* (IRSEC Hub – www.irsec-hub.org), amely 38 kormányzati és nem kormányzati think tank tevékenységét követi és mutatja be folyamatosan. A Visegrádi négyek mellett a balti államok és Ukrajna elismert kutatóközpontjai képezik a hálózat részét.

Stratégiai Védelmi Kutatóközpont

A Stratégiai Védelmi Kutatóközpont⁵ (SVKK) 2012 óta a Nemzeti Közszerződési Egyetemen működik, az 1992-ben alapított Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet jogutódjaként. Az SVKK jelenleg az egyetlen állami finanszírozású, biztonságpolitikai témákkal foglalkozó kutatóintézet, amelynek fő célja olyan stratégiai, biztonság-, védelem- és katonapolitikai kutatások folytatása, elemzések és értékelések készítése, amelyek segítséget nyújtanak a döntéshozóknak a magyar biztonság- és védelempolitikával kapcsolatos döntések előkészítésében.

A kutatóintézet főként az európai biztonsági architektúra változásával, a kelet-közép-európai biztonság fejleményeivel, valamint a magyar biztonságpolitikával – különösképpen a Magyar Honvédség fejlesztésével, nemzetközi szerepvállalásával, a magyar társadalom és a fegyveres erők kapcsolatával – foglalkozik. Emellett az SVKK külön hangsúlyt fektet a különböző nemzetállami szereplők hatalmi ambícióinak, katonai szerepvállalásának feltérképezésére. Az SVKK feladatai közé tartozik elemzések, háttéranyagok készítése a Honvédelmi Minisztérium, a Külgazdasági és Külügyminisztérium és a Miniszterelnökség részére, valamint tanácsadóként segíti a nemzeti stratégiai dokumentumok előkészítésének folyamatát. Az intézet munkatársai több hazai felsőoktatási intézményben végeznek oktatói tevékenységet BSc, MSc és PhD szinten. A kelet-közép-európai régióban kiterjedt kapcsolatrendszer alakítottak ki, számos partnerintézménnyel működnek együtt, és nemzetközi kutatási projekteken vesznek részt. A központ szakmai gyakornoki programot is működtet, amelyben a gyakornokok kutatás-módszertani és elemzés-módszertani felkészítést kapnak, illetve elősegítik publikációs tevékenységük megalapozását.

Az SVKK szakmai publikációit három kiadványban jelenteti meg. Az *SVKK Elemzések* 2003 óta megjelenő időszakos kiadvány, amelyben a szerzők független kutatói álláspontjukat, illetve tematikus szakpolitikai elemzéseiket, értékeléseiket jelentethetik meg. Az *SVKK Nézőpontok* 2010 óta nyújtanak lehetőséget a kutatóközpont külső munkatársai, gyakorlati számára szakpolitikai elemzéseik, értékeléseik megjelenésére. A *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle* 2008 óta megjelenő lektorált szakfolyóirat. A benne megjelenő

⁵ Az SVKK honlapja: <https://svkk.uni-nke.hu/>

cikkek főként magyar kül-, biztonság- és védelempolitikával foglalkoznak, és számos esetben használják fel őket az egyetemi oktatásban tananyagként, hasonlóképpen a központ munkatársai által megjelentetett monográfiákhoz és tanulmánykötetekhez.

A kutatóközpont szakmai tevékenységét konferenciák, szakmai fórumok, kerekasztal-beszélgetések egészítik ki. Az évente megrendezésre kerülő *Euroatlanti Nyári Egyetem* nemzetközi biztonságpolitikai kérdések megvitatására szolgál. A neves biztonságpolitikai szakértők bevonásával szervezett ötnapos képzésen 80 résztvevő előadások, szemináriumok és szimulációk segítségével nyerhet betekintést az Európa környezetét érintő biztonságpolitikai folyamatokba. Az SVKK 2013 óta évente kétszer rendezi meg *Central European Perspectives* elnevezésű workshop-sorozatát, amely köré 12 közép-európai ország szakértőit tömörítő hálózat szerveződött. A rendezvény célja olyan platform biztosítása, ahol a térség kutatói, elemzői, kormánytisztviselői és diplomatái véleményt és tapasztalatot cserélhetnek.

Euro-atlanti Integrációért és Demokráciáért Alapítvány

Az Euro-atlanti Integrációért és Demokráciáért Alapítvány⁶ (*Center for Euro-Atlantic Integration and Democracy – CEID*) független, non-profit, nem kormányzati, budapesti központtal működő kutatóintézet. Az alapítvány 2001-es alapításának célja az euroatlanti párbeszéd segítése volt. Mivel Magyarország NATO-hoz és Európai Unióhoz való csatlakozása sikeres volt, 2014 februárjától a CEID szélesebb fókusszal működik, amelynek két pillérét a biztonság-és védelempolitika, valamint Magyarország külkapcsolatai adják. Ezenfelül az alapítvány hangsúlyt fektet a Visegrádi négyek – szélesebb értelemben véve Közép-Európa – regionális együttműködésének kutatására, valamint a posztszovjet térség, a Nyugat-Balkán országainak lehetséges NATO-, EU-csatlakozásának elősegítésére. A CEID a magyar és közép-európai külpolitikai döntéshozatal segítése érdekében kutatásokat publikál, kerekasztal-beszélgetéseket, nemzetközi projekteket és konferenciákat szervez. A kutatási eredmények szélesebb körhöz való eljuttatása érdekében bemutató jellegű írások, szakpolitikai elemzések formájában publikálják eredményeiket.

A CEID keretein belül 2017 elején nyolc, többnemzeti szakértőket bevonó kutatási projekt fut. A *V4+ Biztonság projekt* célja olyan platform biztosítása a Visegrádi négyek és Ukrajna, Moldova közötti biztonság- és védelempolitikai együttműködés részére, amely összekötőként szolgálhat a visegrádi országok és a NATO, EU közös gyakorlataiban. A *gazdasági kapcsolatok fejlődése a V4-országok és az Oroszországi Föderáció között: Ukrajna előtt és után* (*The development of economic relations between V4 and Russia: Before and After Ukraine*) című projekt az orosz gazdasági, pénzügyi és kereskedelmi kezdeményezésekkel járó stratégiai kockázatokat vizsgálja. A másik orosz projekt (*Assessment of Kremlin's Soft Power Tools in Central Europe*) az Oroszországi Föderáció Közép-Európában alkalmazott puha hatalmi eszközeit kíséri figyelemmel, és három területre fókuszál: a gazdasági és pénzügyi befolyásszerzés eszközeinek nyomon követése – különös tekintettel a Kremlhez köthető vállalkozások vagyon- és befolyásszerzésére, amelynek a kereskedel-

⁶ A CEID honlapja: www.ceid.hu.

mi és energiafüggőséget táplálják –, a politikai, kulturális eszközökre – beleértve az orosz tudományos és kulturális intézetek által folytatott tevékenységeket, a helyi nem kormányzati szervezetek, pártok és oroszbarát csoportok pénzügyi támogatását –, valamint az Oroszország által alkalmazott dezinformációs eszközökre. A prágai PSSI partnerintézet (lásd lejjebb) gondozásában futó *Internetes információs hadviselés (Information Warfare in the Internet. Exposing and Countering pro-Kremlin Disinformation in the CEEC)* című projektben is részt vesz az intézet.

Mivel a média és a nyilvánosság alapvető szerepet játszik az állampolgárok véleményének formálásában, a CEID partnereivel több rendezvénysorozatot szentel e célnak.

Az amerikai nagykövetség támogatásával 2015 óta megrendezésre kerülő *Euro-Atlantic Café beszélgetéssorozat* fő célja adott események amerikai és magyar olvasatának összehasonlítása, megvitatása. Az *Erste Stiftung* és a *National Cooperation Fund* támogatásával szervezett *European Café vitasorozat* az európai integrációval kapcsolatos kihívások magyar nézőpontjának megvilágítását szolgálta. A 2017 márciusában induló *Communicating Europe – Making the EU Understandable* című projekt célja az ukrán média Európai Unióval kapcsolatos híradásainak szakmai támogatása azáltal, hogy ukrán médiaszakemberek, újságírók és kommunikációval foglalkozó állami alkalmazottak számára biztosítanak képzést. Ezenfelül a CEID törekszik a közös Európa jövőjével foglalkozó konstruktív nyílt vitákban való részvételre és a magyar, illetve közép-európai lakosság minél szélesebb körű bevonására is.

A varsói székhelyű Lengyel Nemzetközi Kapcsolatok Intézet⁷ (*Polski Instytut Spraw Międzynarodowych*) Közép-Európa egyik vezető kutatóintézete. A lengyel külügyminisztérium irányítása alatt működő kutatóközpont a külpolitika, az európai integráció, a biztonságpolitika és nemzetközi gazdasági kapcsolatok terén folytat kutatásokat, készít elemzéseket és értékeléseket. A PISM átfogó tanulmányaival egyrészt szakértői háttéranyagokat, szakpolitikai elemzéseket készít az állami szféra és a döntéshozók számára, másrészt részt vesz a nemzetközi kapcsolatok elméleti vitáiban. Mivel az intézet feladatának tekinti az aktív részvételt a szakmai közéleti vitákban és a külpolitikai kérdések szakértői médiadiskurzusában, szakmai kerekasztal-beszélgetéseket, vitafórumokat, konferenciákat, magas rangú tisztviselők részvételével zajló előadásokat is szervez.

A PISM főbb kutatásai a legtöbb földrajzi térséget lefedik, vizsgált területei a demokratizálódás, fejlesztési segélyezés, diplomácia, gazdaság, feltörekvő piacok, energia- és klímapolitika, az Európai Unió, a nemzetközi szervezetek, a jog és a biztonság. Az intézet

Ajánló: magyar kutatóintézetek

Antall József Tudásközpont (AJTK) – kül- és biztonságpolitika, fenntartható fejlődés, Visegrádi négyek: <http://ajtk.hu>

Biztonságpolitikai és Hadtudományi Kutatások Központja (BHKK) – biztonság- és védelempolitika, NATO, EU: <http://bhkka.hu>

CEU Center for Policy Studies (CPS) – közpolitikai kérdések, jó kormányzás, demokrácia, társadalmi részvétel: <https://cps.ceu.edu>

CEU Center for European Neighborhood Studies (CENS) – EU-szakpolitikák, szomszédságpolitika: <https://cens.ceu.edu>

Európa Varietas Intézet – kül- és biztonságpolitika, EU-szakpolitikák: <http://europavarietas.org>
Lengyel Nemzetközi Kapcsolatok Intézet (PISM)

⁷ A PISM honlapja: www.pism.pl.

honlapján történő navigációt nagyban megkönnyíti, hogy az érdeklődő nemcsak régiókra szűrve kereshet, hanem nemzetállamokra is.

Az intézet több formában is publikálja kutatási eredményeit elemzések, tanulmányok, riportok, könyvek és folyóiratok keretében a megrendelők, illetve a célközönség igényeinek megfelelő mélységben és időtávra vonatkozóan. Kiadványainak egy része *PISM Jelentések (Raporty PISM)*, *PISM Stratégiai Elemzések (PISM Strategic Files)*, *PISM Szakpolitikai Elemzések (PISM Policy Papers)*, *PISM Hírlevél (Biuletyn PISM)* és *PISM Tudományos Elemzések (PISM Research Papers)* formájában jelenik meg. A 2009 óta megjelenő *PISM Jelentések* például a biztonság minden szektorára vonatkozóan vizsgál világpolitikai, kül- és biztonságpolitikai témákat, átlagosan 50-60 oldal terjedelemben. A háttér tanulmányok az egyes területek átfogó bemutatása, elemzése után lehetséges foratókönyveket, illetve azok megoldására irányuló javaslatokat tartalmaznak. A *PISM Stratégiai és Szakpolitikai Elemzések* rövidebb, átlagosan 5-6 oldal terjedelmű, célzott szakpolitikai elemzések, amelyek aktuálpolitikai események feldolgozására és rövid bemutatására törekszenek. A *PISM Hírlevél* rövid, tájékoztató jellegű írások, amelyek aktuális híreket elemeznek 1-2 oldal terjedelemben lengyel és angol nyelven.

A szakpolitikai publikációkon túl a PISM szakkönyvek, monográfiák kiadásával is szélesíti portfólióját. A kutatóintézet három folyóiratot jelentet meg negyedévente. A *Lengyel Diplomáciai Szemle (Polski Przegląd Dyplomatyczny)* szacikketek, kritikákat, kortörténeti dokumentumokat és lengyel diplomaták beszámolóit jelenteti meg. Az 1948 óta évente lengyel nyelven megjelenő *Nemzetközi Kapcsolatok (Sprawy Międzynarodowe)* a különböző nemzetközi eseményeket, azok egyes országok külpolitikájára gyakorolt hatásait, és az Európa számára kulcsfontosságú fenyegetéseket elemzi. Így napjainkban például az Európai Unió politikai, gazdasági és jogi kihívásaival is foglalkozik, és az újonnan megjelenő, nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó szakkönyvekről tartalmaz recenziókat, kritikákat. A negyedévente angol nyelven megjelenő *Nemzetközi Kapcsolatok* lektorált szakfolyóirat (*The Polish Quarterly of International Affairs*) pedig kifejezetten Kelet-Közép-Európa aktuális eseményeire fókuszál.

2005 óta a PISM a lengyel külpolitikát 1918 és 1989 között áttekintő gyűjteményt ad ki a *Lengyel Diplomáciai Dokumentumok (Polskie Dokumenty Dyplomatyczne – PDD)* néven. Az eddig megjelent 22 kötetet olyan kiadványok lengyel megfelelőjeként tartják számon, mint a *Foreign Relations of the United States, Documents Diplomatiques Français, Documents on British Foreign Policy* és az *Akten zur Auswärtigen Politik der Bundesrepublik Deutschland*. A PDD számba veszi az ország politikai vezetése, közintézményei, a sajtó, a politikai pártok és más társadalmi intézmények cselekedeteit, és ahol lehetséges, a releváns kordokumentumokat is csatolják a kötethez.

Nemzetközi Kapcsolatok Központja (CSM)

A Nemzetközi Kapcsolatok Központja⁸ (*Centrum Stosunków Międzynarodowych*) varsói székhellyel működő független, nem kormányzati kutatóintézet, amely tevékenységének

⁸ A CSM honlapja: www.csm.org.pl.

fókuszában a nemzetközi kapcsolatok kérdései, a lengyel külpolitika és európai politika áll. Az intézménynek meghatározó szerepe van a külpolitikai elemzések és viták területén, amelyek keretében számos vezető politikus, diplomata, köztisztviselő, parlamenti és önkormányzati képviselő, újságíró, üzletember, vagy akár NGO megbízottja is képviseltetheti magát. A szervezet fő célja a mindenkori lengyel döntéshozatal tudásának mélyítése az Európai Unióról és a világról, a külföldi fórumokon pedig a Lengyelországgal kapcsolatos információk bővítése, valamint nemzetközi konfliktusok elemzése.

A CSM kutatási területei négy fő téma körül vázolhatók fel. A világpolitikai események általános követése mentén az intézet kiemelt figyelmet fordít a transzatlanti kapcsolatok és a nemzetközi biztonság kérdéseire, a migrációval kapcsolatos párbeszéd alakulására, a lengyel külpolitika bilaterális és multilaterális elemeinek vizsgálatára, valamint az európai integráció különböző aspektusaira, különös tekintettel Lengyelországnak az Európai Unióban elfoglalt helyére.

A központ munkatársai kutató- és oktatási tevékenységet is végeznek, ezenfelül számos nemzetközi projektben vállalnak prominens szerepet, nemcsak állami intézményekkel, hanem hasonló profillal rendelkező nem kormányzati szervezetekkel is együttműködve. A Norvég Alap támogatásával 2016 júniusáig megvalósított *Transfam projekt* például a transznacionális migráció és a lengyelek családalapítási szokásait vizsgálta Norvégiában.⁹ A CSM a magyar Euro-atlanti Integrációért és Demokrációért Alapítvány esetében már említett, az orosz befolyásolás puha hatalmi eszközeit vizsgáló regionális kutatásban részt vevő lengyel partnerintézmény.

A Nemzetközi Kapcsolatok Központja több platformon is elérhetővé teszi kutatási eredményeit. A *Kommentárok (CSM Comments)* rövidebb, 6-8 oldalas tematikus szakpolitikai elemzések, vagy adott eseményre reagáló, az elemzők szubjektívebb szakmai véleményét bemutató írások. Az *Elemzések (CSM Analysis)* és *Jelentések (CSM Reports)* átfogóan vizsgálják világpolitikai, kül- és biztonságpolitikai témákat; az egyes terület részletes bemutatása után megoldási javaslatokkal, forgatókönyvek körvonalazásával segítik a döntéshozók munkáját.

A központ rendszeresen jelentet meg szakkönyveket, amelyek közül a legutóbbi (*Poland and Turkey after 600 years*) Lengyelország és Törökország 600 éve fennálló diplomáciai kapcsolatait tekinti át. A *Német Hírlevél (German Bulletin)* 2009 óta havi rendszerességgel megjelenő digitális kiadvány, amit a Lengyel–Német Együttműködés Alapítványával (*Polish-German Cooperation Foundation*) közösen készítenek az aktuális politikai, társadalmi szociokulturális helyzetről, a legfrissebb statisztikákkal, napi politikai eseményekkel kiegészítve.

A kutatóintézet honlapján elérhető publikációk és elemzések mellett megtalálhatjuk az intézmény soron következő rendezvényeiről és a munkatársak médiamegjelenéseiről szóló híreket. Az *Info Globe* felületen pedig az érdeklődők naprakész híreket olvashatnak tematikusan térségekre bontva, aki pedig szeretne jobban elmélyülni az adott témában, a megadott hivatkozásokra kattintva ezt megteheti.

⁹ Transfam Projekt: www.transfam.socjologia.uj.edu.pl/en_GB/.

A központban lehetőség van gyakornoki idő eltöltésére is, amelynek időtartama általában 1–3 hónap között változik. A lengyel és külföldi diákoknak lehetőségük van részt venni különböző projektek koordinálásában, rendezvények szervezésében, betekintést nyerhetnek a kommunikációs csatornák menedzselésébe, illetőleg elmélyülhetnek saját szakterületük kutatásában, amelynek kiteljesedéséhez az intézet publikálási lehetőség biztosításával járul hozzá.

Ajánló: lengyel kutatóintézetek

Center for Eastern Studies (OSW) – társadalmi, gazdasági és politikai folyamatok Közép-Európában, a Balkánon és a posztszovjet térségben: www.osw.waw.pl
Institute for Public Affairs (ISP) – EU-szakpolitikák, közpolitikai kérdések, fejlesztéspolitika: www.isp.org.pl
Centre for Strategic Analysis and Policy (CASIB) – katonai stratégia, lengyel védelempolitika: www.casib.pl
Kazimír Pulaski Foundation – kül- és biztonságpolitika, NATO, posztszovjet térség: <https://pulaski.pl>
Kosciuszko Institute – lengyel biztonságpolitika, energiabiztonság, kiberbiztonság: www.ik.org.pl

Prágai Nemzetközi Kapcsolatok Intézete (IIR)

A Prágai Nemzetközi Kapcsolatok Intézete¹⁰ (*Institute of International Relations Prague*) 1957 óta Csehország egyik meghatározó független kutatóintézeteként működik. Tevékenységének fókuszát a nemzetközi kapcsolatok területe jelenti, amelyen belül nagy hangsúlyt kap az Európával és a biztonsági tanulmányokkal kapcsolatos, valamint területspecifikus témák feldolgozása. Az intézet fő céljának tekinti, hogy összekötő platformként szolgáljon a szakértők, a döntéshozók és a nyilvánosság között. Munkásságával és kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszerével jelentős szerepet vállal a szakértői viták alakításában. Ezek témái a cseh külpolitika, az európai és világszintű trendek és folyamatok.

Az intézményt 1957-ben az akkori Csehszlovák Külügyminisztérium alapította még Nemzetközi Politikai és Gazdasági Intézet (*Institute of International Politics and Economics – IIPE*) néven. Az 1960-as években átalakult az intézmény, és 1970. március 1-jétől a jelenlegi nevén működött tovább. A szervezeti változáson túl az ideológiai hatások is ellensúlyoznia kellett a szervezetnek, amit kiterjedt nemzetközi kapcsolati hálójának megtartásával – beleértve a nyugati országokkal létesített partnerkapcsolatokat is – igyekeztek biztosítani. Ennek elérésében kiemelkedő szerepet játszott a kutatóintézet könyvtára is, ahol az akkori Csehszlovákiában máshol el nem érhető források is megtalálhatók voltak. A könyvtár Csehországban ma is az egyetlen olyan gyűjtemény, ahol tematikus részlegek biztosítják a nemzetközi kapcsolatok és külpolitikai témájú kutatásokhoz a forrásokat – kiegészülve számos adatbázis-hozzáféréssel. Az 1989-es rendszerváltozással új időszak kezdődött, amelynek végső állomását az intézet 2007-ben elnyert függetlensége jelentette.

Az IIR a szakértőket és a döntéshozókat összekötő kutatói bázisként kíván működni: a nemzetközi kapcsolatok területén kiváló minőségű, megbízható kutatásokat folytatnak. Erre a szakmai alpra építve támogatják a mindenkori cseh külpolitika formálását, és a nemzetközi kapcsolatok oktatásán és a szakértők médiamegjelenésein keresztül alakítják a kül- és biztonságpolitikai diskurzust. E tevékenység során számos nemzetközi kutatási projektben vesznek részt, a kutatási eredményeket pedig folyóiratok, cikkek, szakpolitikai

¹⁰ Az IIR honlapja: www.iir.cz.

elemzések formájában publikálják. A szakmai vitákban való aktív részvételt segíti elő, hogy az IIR az aktuális biztonsági kihívásokra fókuszálva szakmai kerekasztal-beszélgetéseket, vitafórumokat, konferenciákat szervez.

A Prágai Nemzetközi Kapcsolatok Intézetén belül két kutatási központban zajlik a munka: az európai biztonsággal foglalkozó *Centre for European Security*, valamint a nemzetközi joggal foglalkozó *Centre for International Law* kutatásai döntően öt fő területre koncentrálnak: globális kihívások, nemzetközi biztonság, külpolitika, európai integráció, valamint régióspecifikus kutatások. A Csehország számára meghatározó európai biztonsági helyzet tanulmányozása céljából alapított *Centre for European Security* fő célja a Közép-Európát érő regionális és specifikus kihívások megismerése. A központ a szélesebb célközönség elérése érdekében nyílt közösségi vitákat, szemináriumokat és konferenciákat szervez, amivel az európai állampolgárokat szeretné aktívabb részvételre bírni a közép-európai, szélesebb értelemben véve az európai közvélemény formálásában.

Az intézet kiadványai közé tartoznak a rövidebb, átlagosan 8-12 oldalas *Szakpolitikai Elemzések (Policy Papers)*, amelyek javaslatokkal segítik a döntéshozókat. A *Vitaanyagok (Discussion Papers)* a biztonságpolitika széles területeit lefedő, hosszabb terjedelmű összegző tanulmányok, míg a *European Security Spotlights* gyorslemezésként két oldalban értékeli az aktuálpolitikai események legfontosabb hatásait. További kiadványok a Nemzetközi Jogi Elméletek (*International Law Reflections*) és a Világpolitikai Forogatókönyvek (*World Politics Scenarios*).

A kutatóintézet három folyóiratot jelent meg eltérő gyakorisággal: az 1966 óta negyedévente megjelenő *Nemzetközi Kapcsolatok (Mezinárodní vztahy)*, az angol nyelven évente háromszor megjelenő *New Perspectives Journal* lektorált szakfolyóiratot, és az online felületen elérhető *Nemzetközi Politikát (Mezinárodní politika)*. A *Nemzetközi Kapcsolatok* lektorált szakfolyóirat, amely empirikus kutatásokat, elméleti és módszertani cikkeket jelent meg, az európai biztonsági kérdéseket, nemzetközi biztonságot, külpolitikai témákat érintő értékeléseket közöl. A *New Perspectives* interdiszciplináris kutatások eredményeinek közlésére fókuszál Kelet-Közép-Európa politikai és nemzetközi kapcsolatait érintő területeken. Az IIR honlapján elérhető *Mezinárodní politika* elemzésekkel, interjúkkal és kommentárokkal kínál mélyebb betekintést az olvasó számára egy-egy nemzetközi kapcsolatot érintő témakörbe. A folyóiratokon túl az IIR szakkönyvek kiadásával is szélesíti portfólióját. A 2007 óta megjelenő *Cseh Külpolitika (Česká zahraniční politika v roce)* című kiadvány például a cseh külpolitika aktuális kérdéseiről ad átfogó képet.

Az IIR a kutatási, publikálási tevékenységeken túl jelentős oktatási feladatokat is vállal: a Prágai Metropolitan Egyetemen közösen felelősek a nemzetközi kapcsolatok és európai tanulmányok doktori képzésért. Az intézet folyamatosan fogad szakmai tapasztalattal rendelkező vendégkutatókat is önálló kutatói vagy kutatóasszisztensi pozícióba, valamint PR asszisztensi munkakörre.

Az intézet számos rendezvényt, konferenciát szervez, amelyeket sok esetben élő online közvetítésben is követhetünk, vagy később az intézmény YouTube-csatornáján megtekinthetünk. Ilyen a 2017-ben 9. alkalommal megrendezésre kerülő Nemzetközi Szimpózium a Cseh Külpolitikáról, amely olyan elismert fórummá nőtte ki magát, ahol szakértők, akadémikusok, politikusok, média- és közszereplők oszthatják meg véleményüket a cseh

külpolitika alakulásával kapcsolatban. Az aktuális eseményekről az intézet honlapján, Facebook-oldalán és Twitter-oldalán is értesülhetnek az érdeklődők.

Prágai Biztonsági Tanulmányok Intézete (PSSI)

A Prágai Biztonsági Tanulmányok Intézete¹¹ (*Prague Security Studies Institute*) nonprofit, nem kormányzati intézet, amelynek fő célja biztonságpolitikai látásmóddal rendelkező szakértők képzése, akik elkötelezettek a demokratikus intézmények és értékek védelme mellett. Ennek érdekében az intézet széles körű oktatási, képzési tevékenységet folytat a biztonság különböző szektorait lefedő programok keretében. A PSSI jelenleg elérhető programjai a következők: Biztonságpolitikai Szakértők Program (*Security Scholars Program*), a Világűr Biztonsága Program (*Space Security Program*), Energiabiztonság Program (*Energy Security Program*), Gazdasági és Pénzügyi Fenyegetések (*Economic and Financial Security Program*), Transznacionális Biztonság Projektek (*Transnational Security Projects*), Oroszország befolyásolási tevékenysége Közép- és Kelet-Európában (*Russia's Influence Activities in CEE*). Ezenfelül kutatást folytatnak a külső agresszió elleni hatékony fellépés eszközeit illetően – beleértve a hibrid hadviselést is. A kutatóintézet munkája folyamán azonosítja és elemzi a globális, regionális és helyi szinteken megjelenő fenyegetéseket, majd javaslatokat dolgoz ki azok megoldására.

A *Security Scholars Program* a PSSI 2002-es megalapítása óta működő kezdeményezés, amely kiemelkedő képességű és a biztonsági tanulmányok iránt érdeklődő diákok és fiatal szakértők számára jelent fórumot. Az intézet hitvallása szerint a globális kihívások, biztonságpolitikai fenyegetések megismeréséhez olyan intenzív oktatási platform megteremtésére van szükség, amely kihívásorientált képzéseket, kurzusokat tud biztosítani a témában elmélyülni kívánó szakértők számára.

További kiváló lehetőséget kínál az ismeretek bővítésére a *Robinson-Martin Security Scholars Program*, aminek keretében évente 15-17 tehetséges cseh diáknak – esetenként külföldi hallgatónak is – lehetősége nyílik arra, hogy korábbi vagy jelenlegi cseh, amerikai és európai biztonságpolitikai szakértők által tartott szakmai programokon vegyen részt. Ezek a szűk körű rendezvényeken a diákok gyakorlatiasabb tudásra tehetnek szert, a szakmában dolgozók személyes tapasztalataik megosztásával mutatják be az adott területet. Az oktatásban való aktív részvétel másik elemeként 2006-tól a prágai Károly Egyetem nemzetközi kapcsolatok mesterképzésének támogatásában és fejlesztésében is részt vesznek az intézet munkatársai. A képzés 2012 óta angol nyelven is elérhető, ami nagymértékben segítette a partnerintézményekkel való kapcsolatok fejlesztését. A megjelenő biztonsági kihívások fényében a PSSI 2015 tavaszi szemeszterétől egy új kurzust is indított A világűr biztonsága a 21. században (*Space Security in the 21st Century*) címmel.

Ezekon felül 2005 óta a PSSI és a *NATO Public Diplomacy Division* szervezésében évente megrendezésre kerülő NATO Nyári Egyetem 25 diáknak nyújt lehetőséget napjaink biztonságpolitikai kihívásainak, politikai kérdéseinek, a nemzetközi konfliktusoknak és a NATO-tagországok jövőbeli kihívásainak mélyebb megismerésére.

¹¹ A PSSI honlapja: <http://pssi.cz>.

A szélesebb közönség elérése, illetve az online képzések iránt mutatkozó igény kielégítése céljából a PSSI E-learning platformot is létrehozott, amelyen számos előadást tettek elérhetővé a felhasználók számára.

Felismerve, hogy napjainkban az űr felhasználása kiemelt jelentőségű mind a béke, mind a háborús tevékenységek kimenetele szempontjából, térségünkben egyedülálló módon a PSSI az űr biztonságával foglalkozó külön kutatási programot is működtet. Ennek fő elemét az a kétévente megrendezésre kerülő konferenciasorozat adja, amelyen európai, amerikai és japán szakértők vesznek részt. Az Európai Űrügynökség (*European Space Agency*) kutatóintézetével, a *European Space Policy Institute*-tal közösen 2001 júniusában rendezték meg az első, nem kormányzati űrbiztonsággal foglalkozó, *Space Security through the Transatlantic Partnership* című konferenciát. A második rendezvényre (*Strengthening Space Security Through a Trilateral U.S.–Europe–Japan Partnership*) 2013 októberében, a harmadikra (*Advancing the Trilateral Europe–U.S.–Japan Space Security Partnership*) pedig 2016 júniusában került sor. Az intézet 2017 júliusára egy egyhetes nyári egyetem megszervezését is tervezi a témában.

A korábbi nagymértékű orosz földgázfüggőségből levont tapasztalatokból okulva a PSSI alapítása óta kiemelt területként kezeli az energiabiztonság kérdését, amit az Energiabiztonsági Program keretén belül vizsgálnak annak érdekében, hogy támogassák a nemzeti szakpolitikai döntéseket. Az intézet az árversenyen és fenntartható technológiai fejlesztéseken alapuló energiapolitikában hisz, amely számba veszi a gazdaságosabb kitermelési módszereket és az atomenergia nyújtotta lehetőségeket. A kutatásokat az energiabiztonság erős nemzetközi beágyazottságának megfelelően kiterjedt szakértői hálózatra és szakmai kapcsolatokra alapozzák. A kutatóintézet 2004-ben szervezte az első nemzetközi energetikai konferenciáját, és azóta számos rendezvénynek, kerekasztal-beszélgetésnek adott otthont. Az egyik projekt keretében például orosz állami energetikai cégek tranzakcióit térképezték fel. Az oktatás területén is nagyobb hangsúlyt fektetnek e téma feldolgozására: az évek óta minden februárban megrendezett egyhetes energiabiztonsági akadémia (*Energy Security Academy*) a terület iránt érdeklődő diákoknak nyújt bevezetést a témába.

A Közép-Európa energiapiacával foglalkozó, a Nemzetközi Visegrádi Alap finanszírozásából működő, *Energy market in Central Europe – New Opportunities, New Challenges* címen futó projekthez 2016 szeptemberében csatlakozott az intézet. A lengyel Jagelló Intézet, a szlovák CENAA és a magyar Századvég Alapítvány együttműködésén alapuló kutatás célja, hogy a visegrádi országok jelenlegi energiapiaci struktúráit tanulmányozzák, és javaslatokat tegyenek annak jövőbeli alakítására. A szintén a Nemzetközi Visegrádi Alap támogatásából megvalósuló, a V4-ek és Ukrajna vonatkozásában vizsgálódó energiahatékonysági projekt (*Energy Efficiency and Security Nexus [EESN] in the V4+Ukraine region*) fő célja az ukrán szakpolitikai döntések támogatása energetikai kérdésekben. A kutatóintézetekből álló hálózat olyan, az államok jelenlegi energiabiztonsági jellemzőiből kiinduló módszertan kialakításán dolgozik, amely minden részt vevő országban a döntéselőkészítési folyamat szerves részévé teszi az energiabiztonság, az energiahatékonyság, valamint az energiafüggőség csökkentésének szempontjait.

Napjainkban a gazdasági és pénzügyi biztonság területén megjelenő interdependencia ugyancsak kiemelt fontosságú – mint azt a 2008-as pénzügyi válság hatásainak terjedése-

kor is tapasztalhattuk. A PSSI erre válaszul alapította meg a gazdasági és pénzügyi fenyegetésekkel foglalkozó programot, amelynek célja az akadémiai szféra kutatóinak, a pénzügyi szektor gyakorló szakembereinek és a nem kormányzati szervezeteknek a tájékoztatása és közös képzése a gazdasági és nemzetbiztonsági jellegű kihívásokkal kapcsolatban. Ennek jegyében indították például a Károly Egyetem nemzetközi kapcsolatok mesterképzésének 2015 őszi szemeszterében a Gazdasági és pénzügyi hadviselés című kurzust, amelyben az intézet társfinanszírozóként is részt vesz. Az oktatásban való részvételen túl kerekasztal-beszélgetések és konferenciák rendszeres szervezésével kíván a PSSI a téma naprakész ismeretekkel rendelkező szakértői bázisát képező platformként működni. A legutóbbi ilyen rendezvényt 2016. november 11-én rendezték, amelynek témája a Krim-félsziget és a Fekete-tenger Oroszország általi, a térségben található kőolaj- és földgázkincsek megszerzéséért zajló militarizációja volt.

A Transznacionális Biztonság Projektek a politikai-katonai fenyegetéseken túlmutató problémák vizsgálatára, a nem hagyományos kihívásokra koncentrálnak. Ilyenek például a hibrid hadviselés és a napjainkban is emelkedő számban elkövetett kibertámadások. A visegrádi országokat célzó kibertámadások elleni hatékonyabb fellépést segítette a visegrádi négyek kiberbiztonsági felkészítésével foglalkozó *Secure and Strong: V4 Goes Cyber* kezdeményezés.

A Krim annexiója és a kelet-ukrajnai konfliktus kitörése óta Ukrajna az orosz hibrid hadviselés kiemelt célpontja, amivel szemben az állami intézmények és a civil társadalom ellenálló képességét (*resilience*) igyekeznek erősíteni a visegrádi államok is. Ebben vállalt aktív szerepet a PSSI különböző képzési projekteken keresztül. Az ukrán biztonsági szektor reformját a *Team 4 Ukraine* (T4U) program keretében tanácsadással segítik a PSSI által delegált szakértők. A projekt négy fő területe a kiberbiztonság és az információs hadviselés elleni fellépés, a taktikai kiképzés és harctéri tapasztalatok átadása, valamint az intézmények demokratikus átalakulása során szerzett tapasztalatok átadása az ukrán félnek. Az ukrán biztonsági erők átalakításához való hozzájárulás jegyében indított másik projekt címe *Enhancing Accountability and Transparency of Security Forces in Ukraine*, amelynek elsődleges célja a biztonsági erők, a helyi hatóságok, a civilek és az újságírók közötti átlátható együttműködés és kommunikáció fejlesztése. A biztonsági szektor reformjának segítésén túl a PSSI a *(Cyber) Securing Ukrainian Energy Infrastructure* című programban Ukrajna energia-infrastruktúrájának biztosítását tűzte ki célul azt követően, hogy – vélhetően – orosz hackerek a 2014 óta tartó konfliktus részeként többször is eredményesen törtek be ukrán energiaszolgáltató rendszerekbe és bénították meg a regionális villamosenergia-ellátást Ukrajna egyes területein. A transznacionális kihívásokkal foglalkozó projekt részeként nemcsak az ukrán stabilizációban vesznek részt az intézet munkatársai, hanem a moldovai és koszovói biztonsági szektor reformjában is.

Az említett projekten túl a transzatlanti értékrend melletti elköteleződést erősítendő számos, a nemzetközi biztonságot, a NATO-t és EU-t érő kihívásokra reagáló rendezvényt szervez az intézet. Így 2012 óta a cseh Külügyminisztériummal közösen évente szerveznek a védelmi szektor szereplőinek közös képzéseket (*Interagency Military Training*), amelyek célja a komplex stabilizációs feladatokban, válságkezelésben és civil-

katonai együttműködést igénylő műveletekben részt vevő civilek képzése, elősegítve a hatékonyabb koordinációt.

A Krím-félsziget elfoglalása óta jelentősen felerősödtek az európai államok közvéleményének befolyásolására, illetve politikai elitjének manipulációjára tett orosz erőfeszítések. Ennek ellensúlyozására indította a PSSI az Oroszországi Föderáció közép-európai befolyásolási eszközeit kutató projektet (*Initiative to Raise Awareness about Pro-Russian Disinformation*). Ezáltal a köztudatban alacsony prioritást élvező téma nagyobb nyilvánosságot kap, hogy az emberek tisztában legyenek az alkalmazott eszközök formáival. Az intézet így kívánja elősegíteni a hatékonyabb fellépést, illetve szakértői anyagokkal segíteni a cseh döntéshozók munkáját a manipulációs eszközök elleni fellépésben.

A visegrádi országok közreműködésével a PSSI 2016-ban másik két kutatásban is részt vett az orosz tevékenység regionális hatásainak feltérképezésére. Az egyik a gazdasági kapcsolatok fejlődését, az Oroszország gazdasági, pénzügyi és kereskedelmi kezdeményezéseivel járó stratégiai kockázatokat vizsgálja a V4-országok vonatkozásában az ukrajnai konfliktus előtt és után. A másik az Oroszországi Föderáció Közép-Európában alkalmazott puha hatalmi érdekérvényesítési eszközeit kíséri figyelemmel.

A kutatóintézet által vizsgált negyedik terület az interneten történő információs hadviselést követi nyomon (*Information Warfare in the Internet*). Ebben a PSSI mellett lengyel, szlovák, magyar, moldáv és ukrán kutatóintézetek dolgoznak, és a kutatás elsősorban az online közösségi média megfigyelésére, az ott megjelenő dezinformációra, propagandára és álhírekre fókuszál. E tevékenységek célja az – elsősorban orosz – dezinformációs stratégiák megismerése annak érdekében, hogy az egyes országokban tapasztalt hasonlóságokat és különbségeket felismerve összehasonlító tanulmányokat készítsenek, amelyek javaslataikkal tudják segíteni a döntéshozókat a propagandával szembeni hatékony fellépésben.

Ajánló: cseh kutatóintézetek

Institute for European Policy (EUROPEUM) – EU-szakpolitikák, EU-tagállamok, szomszédságpolitika:

www.europeum.org

Association for International Affairs (AMO) – nemzetközi kapcsolatok, Európa-politika, NATO: www.amo.cz

Institute for Democracy and Economic Analysis (IDEA) – közpolitikai kérdések, gazdaságpolitika:

<https://idea-en.cerge-ei.cz>

Center for Security and Military Strategic Studies (CSMSS) – biztonság- és védelempolitika, katonai stratégia, cseh honvédelem: www.unob.cz/en/csmss

Center for Security Policy (SBP) – nemzetközi biztonságpolitika, cseh védelempolitika:

<http://ips.fsv.cuni.cz/IPSENG-192.html>

Jagello 2000 – NATO, nyilvános diplomácia, nemzetközi kapcsolatok, kül- és biztonságpolitika: www.jagello.org

GLOBSEC Policy Institute

A Szlovákia NATO- és EU-csatlakozását (2004) előkészítő időszakban az ország politikai vezetése és a védelmi szektor szakértői kiemelt figyelmet szenteltek a biztonságról folytatott politikai és társadalmi diskurzus erősítésére, a civil szakértelem fejlesztésére, és mindezt elősegítendő a szlovák biztonságpolitikai kutatóintézetek támogatására. E törekvések a *GLOBSEC Bratislava Global Security Forum* körül kristályosodtak ki, amely 10 év alatt Közép-Európa vezető kül- és biztonságpolitikai konferenciájává vált, és a fórumot

szervező civil szervezetek komoly kutatási potenciált alakítottak ki. A 2002 óta évente megrendezett GLOBSEC fórum kezdetben a Szlovák Atlanti Bizottság (*Slovak Atlantic Commission*) felügyeletével fejlődött, majd a bővülő civil szakértői kör létrehozta a Közép-európai Stratégiai Tanácsot (*Central European Strategy Council*), egy három szervezetből álló, ernyőszervezetként működő konzorciumot. Ahogy Vass Róbert – a Fórum alapítója, majd a GLOBSEC elnöke – fogalmazott, arra volt szükség, hogy a GLOBSEC név egy egységes szervezeti identitást képezzen. Ennek fényében formálták az összekapcsolódó think tankek új vízióját és stratégiáját a következő tíz évre, és alakították ki a jelenlegi intézményi struktúrát. Így ma a GLOBSEC „brand” alatt három intézmény működik. A Szlovák Atlanti Bizottságból lett GLOBSEC a felelős a minden tavasszal megrendezett fórumért és az ősszel megrendezett GLOBSEC Tatra Summitért, amelyek célja a globális szakmai vitákhoz való hozzájárulás. Az európai regionális kihívásokkal a *Centre for European Affairs* foglalkozik, amely független civil egyesületként a politikai-gazdasági kapcsolatokkal, a stratégiai jelentőségű európai uniós szakpolitikákkal és azok Szlovákiára gyakorolt hatásaival kapcsolatos kutatásokat folytat. A harmadik intézmény, a *GLOBSEC Policy Institute* pedig a korábban *Central European Policy Institute* (CEPI) néven működő biztonság- és védelempolitikai kutatói közösség munkáját folytatja 2015 óta. A GLOBSEC Policy Institute¹² így a GLOBSEC független, nem kormányzati kutatóintézete.

Az intézet a nemzetközi biztonság környezettel és külpolitikával foglalkozó, szakpolitikai irányultságú kutatóintézet, amely elemzések készítésével támogatja a döntéshozók munkáját és segíti a szlovák – tágabb értelemben a közép-európai – lakosság tájékozottságát e téren az aktuálpolitikai kérdésekben. Szakértőik négy témában folytatnak kutatásokat, ezek a biztonság- és védelempolitika, Európa jövője, az európai szomszédságpolitika, valamint az energiabiztonság. A 2015-ben végbemenő szervezeti átalakulással párhuzamosan a kutatóintézet világképét és fejlesztési céljait is összegezték és megjelentették. A GLOBSEC Policy Institute Külpolitikai Stratégiája (*Foreign Policy Strategy of the GLOBSEC Policy Institute*) részletesen kitér az egyes kutatási területeken futó projektek ismertetésére, az azokkal kapcsolatos elképzelésekre, illetve az intézet szerepére a kutatási célok elérésében.

Az Európa jövőképevel foglalkozó program középpontjában társadalmi, gazdasági és politikai folyamatok vizsgálata áll. Az Európai Unió belső reformját célzó, 2016. szeptember 16-án megfogalmazott pozsonyi nyilatkozat és az EU27-ek cselekvési terve (*Bratislava*

GLOBSEC Bratislava Global Security Forum

A 2005 óta megrendezett *GLOBSEC Global Security Forum* napjainkban a legszínvonalasabb nemzetközi kül- és biztonságpolitikai konferenciák között szerepel, és jól példázta azt a tudatos törekvést, amellyel a szlovák külpolitikai elit meg kíván jelenni a nemzetközi biztonságról szóló vitákban. Az évről évre fejlődő fórumon a világ politikai vezetői, nemzetközi intézmények képviselői, szakértők, a civil társadalom és az üzleti élet vezetői is részt vesznek, és a többségében nagy médianyilvánossággal zajló szakmai programok kiváló lehetőséget teremtenek a véleménycserére a világ számos részéről érkező résztvevők között. A tartalmas programban ugyanakkor különleges elemként megtalálhatók szűk körű szakmai viták, tematikus vacsorai beszélgetések, valamint lazább hangulatú esti szekciók (úgynevezett *night owl sessions*) is.

¹² A GLOBSEC Policy Institute honlapja: www.cepolicy.org.

Declaration and Roadmap) képezik a program sarokkövét, amelynek célja olyan javaslatok kidolgozása, amelyek hozzájárulnak az Európai Unió hatékonyabb működéséhez, az uniós intézmények megújításához. Az intézet liberális demokratikus értékrendet követve fel kíván lépni az Európában megnyilvánuló, az EU integritását veszélyeztető protekcionizmus és nacionalizmus ellen.

A biztonság- és védelempolitikával foglalkozó program célja a transzatlanti együttműködés keretén belül a békéhez és biztonsághoz való hozzájárulás, amelyet két kezdeményezés erősít meg. A GLOBSEC NATO Adaptációs Kezdeményezés (*GLOBSEC NATO Adaptation Initiative*) a szövetség transzformációját kívánja segíteni, míg a GLOBSEC Hírszerzési Reform Kezdeményezés (*GLOBSEC Intelligence Reform Initiative*) az európai terrortámadások következményeképpen az európai biztonsági, közelebről hírszerző szervezetek hiányosságainak feltérképezését, a továbbfejlesztést célzó megoldási javaslatok kidolgozását segíti.

Az Európával szomszédos térségekre fókuszáló program (*European Neighbourhood Programme*) az Európai Unióval szomszédos államok politikai, gazdasági és biztonsági helyzetét és az országok vezetőinek szándékait térképezi fel, amivel az európai döntéshozók munkáját kívánják támogatni.

Az energiabiztonsággal foglalkozó projekt térképezi fel a közép-európai térség energia-biztonsági helyzetét, és azonosítja a szükséges fejlesztési lehetőségeket. A program célja kettős: a szakértők egyrésztől hatékony szakpolitikai javaslatokat dolgoznak ki, másrészt pedig azt vizsgálják, hogyan lehet elkerülni az energetikai és környezeti válságokat. A három pillérré épülő Energia Program rövid, közép- és hosszú távú célokat fogalmaz meg az energiabiztonság és klímaváltozás hatásainak kezelése terén. E pillérek a Zöldenergia Biztonsági Kezdeményezés (*Green Energy Security Initiative*), a földgázszállítás tranzitállamait vizsgáló *Gas Transit States in Transition (Gas Trans 2020) Initiative*, valamint a Közép-európai Okos Energiarendszerek Fejlesztését célzó Kezdeményezés (*Central European Smart Energy System Advancement [CE-SESA] Initiative*).

A *GLOBSEC Policy Institute* nagy hangsúlyt fektet a stratégiai kommunikációra, amelynek keretében a szervezet minimalizálni kívánja az álhírek és a dezinformációs műveletek demokratikus intézményekre gyakorolt hatását. Ennek céljából két kezdeményezést indítottak. A Demokrácia Digitális Védelme (*Defending Democracy in Digital Domain – GLOBSEC 4D Initiative*) célja, hogy informatikai és kommunikációs szakemberek, közösségi médiával foglalkozó cégek és döntéshozók összevonásával próbáljanak hatékonyabb javaslatokat kidolgozni. Az intézmény Trójai Faló Védelmi Kezdeményezése (*Trojan Horse Defence Initiative*) pedig a dezinformációs műveleteket követi nyomon, illetve elemzi azokat a fellépés hatékonyságának növelése érdekében.

Az intézet a kutatások eredményeit átfogó háttér tanulmányok formájában és szakpolitikai elemzésekben publikálja, napjaink biztonságpolitikával kapcsolatos eseményeit véleménycikkek, rendezvényeit pedig beszámolók formájában teszi elérhetővé. A háttér tanulmányok világpolitikai, kül- és biztonságpolitikai témákat átfogóan, hosszabb terjedelemben elemeznek, amelyek végén javaslatokkal segítik a döntéshozókat. A szakpolitikai elemzések az adott kérdéseket rövidebb összefoglalók formájában mutatják be. A véleménycikkek rövidebb tájékoztató jellegű írások, amelyek aktuális híreket, eseményeket értékelnek.

Szlovák Külpolitikai Társaság (SFPA)

Az 1993-ban alapított Szlovák Külpolitikai Társaság¹³ (*Slovak Foreign Policy Association*) pozsonyi központtal működő külpolitikai kutatóintézet, amelynek célja olyan független elemzések készítése, amelyek gyakorlatias javaslatokkal segítik a szakpolitikákat alakítókat és a döntéshozókat. Ezenfelül olyan platformként kívánnak szolgálni, amelyen keresztül a szlovák külpolitikai szakértők új generációja, valamint a téma iránt érdeklődők mélyebb betekintést nyerhetnek a nemzetközi események folyamataiba. Ez a tudás nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a különböző belpolitikai kérdéseket globális kontextusba tudják helyezni. Az ismeretek és szakértői vélemények minél szélesebb körű terjesztése érdekében folyóiratokat, rendszeres és ad hoc publikációkat jelentetnek meg.

A társaság alapításakor az volt az elsődleges cél, hogy nem kormányzati fórumot biztosítson a Szlovákia nemzetközi kapcsolatairól és külpolitikájáról szóló viták számára. 1995-ben a szlovák Külügyminisztériummal közösen alapították a társaság Kutatóközpont részlegét, ezzel megalakult az országban a nemzetközi kapcsolatok kutatására specializálódott első intézmény, amely 2004 óta független, nem kormányzati szervezetként működik.

A kutatóközpont alapításának fő célja Szlovákia NATO- és EU-csatlakozásának elősegítése volt, amelynek megalapozásához szükségesnek látták a nyilvános vitákhoz hozzájáruló független szakmai közeg megteremtését. A központ öt területen végez kutatásokat: nemzetközi kapcsolatok, gazdaság- és fejlesztéspolitika, Európai Unió, Kelet-Európa, Közép- és Délkelet-Európa. A nemzetközi kapcsolatok kutatói az euroatlanti és eurázsiai térségek biztonsági kérdéseivel foglalkoznak. A programok célja a szlovák biztonsági kihívások és fenyegetések percepciójának, valamint az ország nemzetközi intézményekben betöltött szerepének vizsgálata. Ezenfelül a posztszovjet térség befagyott konfliktusait, biztonságpolitikáját, a terrorizmus kihívását, a biztonság katonai és nem katonai aspektusait is vizsgálják.

Gazdaság- és fejlesztéspolitikai téren Szlovákia, tágabb értelemben a visegrádi országok és az EU, valamint a szomszédos térségek, így a Nyugat-Balkán és Kelet-Európa, kiemelten pedig Ukrajna és Moldova kereskedelempolitikáját vizsgálják és elemzik. A Kelet-Európát vizsgáló programok a régió államainak bel- és külpolitikáját, egymással kapcsolatos, valamint Szlovákia felé irányuló kezdeményezéseit, emellett a NATO-, illetve EU-kapcsolataikat kutatja. Kiemelt figyelmet fordítanak az Európai Unió szomszédságpolitikájára és a Keleti Partnerségre. Jelenleg öt projekt fut a kutatási programon belül, ebből négynek középpontjában – az ország instabilitásából eredően – Ukrajna áll. Az országgal az EU–ukrán kapcsolatok főbb problémás kérdéseit és eredményeit feltáró különböző projektelemek foglalkoznak, így az energiaszektor reformját, a szlovák–ukrán schengeni határ hatékonyabb igazgatásának kialakítását, az információmegosztás eredményességének növelését, valamint a szabályozás kiegészítésének további követelményeit is vizsgálják. Szlovákia jelentős figyelmet és erőforrásokat fordít kormányzati és nem kormányzati szervezetein keresztül a demokratizálódó, jelenleg több tekintetben instabil és sebezhető ország intézményeinek, politikai és gazdasági működésének, valamint civil társadalmának megerősítésére.

¹³ Az SFPA honlapja: www.sfpa.sk.

A Szlovák–Ukrán Kutatási és Oktatási Központ (*Slovensko-ukrajinské výskumné a vzdelávacie centrum*) a két ország közötti kapcsolatok erősítését szolgálja, valamint támogatni kívánja Ukrajnában egy olyan szakértői réteg kinevelését, amely az állami és gazdasági működés hatékonyabbá és átláthatóbbá tételéhez szükséges reformokban aktívan szerepet tud vállalni. Az ilyen jellegű kapacitásnövelés a stabil, demokratikus államok működésének tapasztalatait adja át az Európai Unióval szorosabban együttműködni kívánó országok szakembereinek. A központban kiterjedt kutatási és oktatási tevékenységet végeznek számos területen, például a politikai párbeszéd elősegítése, a szakismeretek megosztása, a gazdasági és társadalmi reformfolyamatok, a belső biztonság, a demokratikus normák, a jogállami működés és az emberi jogok érvényesítésének területein.

A közvetlen, helyi intézményeknek nyújtott támogatásra kiváló példa a 2015–2017 között végrehajtott, a Nemzetközi Visegrádi Alap által támogatott *Frontiers of Democracy – Embedding Democratic Values in Moldova and Ukraine* elnevezésű projekt, amely a két keleti partnerországgal folytatott párbeszédet kívánta elmélyíteni. Számos workshopot és konferenciát szerveztek Budapesten, Kijevben és Kisinyovban, a Közszolgálati Mobilitási Program keretében pedig kelet-európai tisztviselők továbbképzése folyt: tanulmányutakat szerveztek a Visegrádi négyek országaiba, hogy a szakértők megismerjék az egyes intézményi szektorokban végbemenő folyamatokat és reformokat, valamint betekintést nyerhessenek a belföldi és az EU-s jogharmonizációs folyamatokba.

Az SFPA az ukrainai események Szlovákiára gyakorolt hatásait, valamint az ukrán belső válságból és az orosz–ukrán hibrid konfliktusból levonható tanulságokat igyekszik megismerni, és az így szerzett ismereteket a szlovák döntéshozók, illetve nemzetbiztonsági szervezetek tudomására hozni. A *Ukraine's migration monitoring: forced and labour mobility* program a kelet-ukrainai konfliktust, valamint a Krím-félsziget megszállását követően megjelenő önkéntes és kényszermigráció dinamikáját követte nyomon. Külön kutatás keretében vizsgálják az orosz információs hadviselési eszközök alkalmazását Ukrajnában, valamint azoknak a Visegrádi négyekre gyakorolt hatását Közép-Európában. A visegrádi országok energiabiztonságával és az egységes gázpiaccal foglalkozó *Single gas market and energy security in the Visegrad states: models, challenges, perspectives* című program célja a V4-ek földgázellátás-biztonságának, a piacok integráltságának, illetve az országoknak az európai energiabiztonsági rendszerben elfoglalt helyének feltérképezése.

A Közép- és Délkelet-Európával foglalkozó kutatási program egyrészt a Szlovák Köztársaság Visegrádi négyeken belül elfoglalt helyével, szerepével és lehetőségeivel, másrészt az európai (EU), illetve euroatlanti (NATO) integráció felé haladó nyugat-balkáni országok belső működésével, stabilitásával és az integrációs folyamat elemeivel is foglalkozik. Utóbbi kapcsán az integráció intézményi és szakpolitikai nehézségeinek feloldása a cél, amit az integrációs tapasztalatok átadásával és a térség országainak körében a regionális együttműködés elősegítésével igyekeznek elérni. Az európai integrációval kapcsolatos nyilvános viták intézményesítését és az európai uniós csatlakozási tárgyalásokhoz szükséges jogi keretek bővítését szolgálja a *Národný konvent o EÚ* című projekt, amelyet több országban is folytatnak, így Szlovákia után Szerbiában, Bosznia-Hercegovinában, Ukrajnában, Montenegróban, Moldovában, Albániában és Grúziában is.

Az Európai Unióval foglalkozó programcsoport középpontjában az EU intézményei, a tagállamok szerepe és prioritásai, valamint az EU külkapcsolatai állnak. Számos tagállami szakértő vesz részt a programok keretében megrendezett bilaterális fórumokon. A kutatási területen belül működő *Café Europa* projekt célja – amely a 2016 második félévében futó szlovák európai uniós elnökség idején kezdte meg működését – az Európai Unióról szóló társadalmi párbeszéd és vita támogatása. A beszélgetéseket, amelyek során két különböző álláspontot képviselő szakértő osztja meg véleményét az adott témában, moderátor vezeti és strukturálja. A közönségnek lehetősége van mélyebben elmerülni a témában, kérdéseket feltenni, amit kellemes hangulatú kávéházi környezetben tehetnek meg. A beszélgetésekre öt városban kerül sor: Pozsonyban, Besztercebányán, Kassán, Eperjesen és Zsolnán, és a beszélgetések az intézmény YouTube-csatornáján is megnézhetők szlovák nyelven.

Az SFPA nemzetközi válságkezelő programja (*Medzinárodný krízový manažment*) a változó biztonsági környezet és a regionális biztonság területén kíván megfelelő válaszokat kidolgozni mind a nemzetállami, mind a nemzetközi szereplők számára. A kutatás három vektor mentén folyik: az első a nemzetközi intézmények közötti kapcsolatokat vizsgálja, a második a Visegrádi négyek és a nemzetközi válságkezelés kapcsolatát, a harmadik pedig a Szlovák Köztársaság részvételét tanulmányozza a nemzetközi válságkezelő tevékenységekben. A Visegrádi négyek nemzetközi válságkezelésben vállalt szerepét vizsgálták a megváltozott biztonsági környezet tükrében az *In Search for Greater V4 Engagement in International Crisis Management* című publikációban, amely az intézmény honlapjáról – a legtöbb kutatási anyaghoz hasonlóan – ingyenesen letölthető. Külön kutatás elemzi a Szlovák Köztársaságnak a NATO, az EU és az EBESZ válságkezelő misszióiban való részvételét.

Ajánló: szlovák kutatóintézetek
Centre for European and North Atlantic Affairs (CENAA) – kül- és biztonságpolitika, Európa-politika, NATO: <http://cenaa.org>
Institute for Public Affairs (IVO) – kül- és biztonságpolitika, közpolitikai kérdések, V4-ek: www.ivo.sk
Centre for European Affairs (CEA) – gazdaságpolitika, közpolitikai kérdések, EU-szakpolitikák: www.europeanaffairs.sk
Slovak Security Policy Institute – biztonságpolitika, kiberbiztonság, propaganda elleni fellépés: www.slovaksecurity.org
Institute for Asian Studies (IAS) – Ázsia-tanulmányok: www.asian.sk

Az SFPA több felületen is elérhetővé teszi kutatási eredményeit. Az intézet gondozásában elemzések, tanulmányok, kommentárok, valamint szakkönyvek jelennek meg, negyedévente megjelenő szakmai folyóiratuk címe pedig *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs*. A folyóirat három témakört ölel fel – nemzetközi kapcsolatok, nemzetközi gazdaság és diplomácia –, célcsoportját pedig kormányzati képviselők, döntéshozó szervek munkatársai, Szlovákia és Közép-Európa kutatóintézetei, egyetemei, nagykövetségek, illetőleg a nemzetközi kapcsolatok iránt érdeklődők alkotják. Az SFPA elemzései a biztonság minden szektorára vonatkozóan átfogóan vizsgálnak világpolitikai, kül- és biztonságpolitikai témákat a Szlovák Köztársaságra, valamint régiós kihívásokra fókuszálva. A 2000 óta minden évben megjelenő *Szlovák Külpolitikai Évkönyv* pedig a szlovák külpolitikai kérdésekbe nyújt betekintést.